

Procesy, które zachodzą we wsi Gielczyn Wielki pod wpływem istnienia w niej fabryki, mają charakter stopniowych, ewolucyjnych przemian. Powolność tych procesów sprawia, że jakkolwiek dotyczą wielu istotnych stron życia robotnic fabrycznych, nie rozbijają społeczności wiejskiej, lecz stopniowo przenikają do niej.

Fabryka wniosła zmiany w strukturę gospodarczą wsi, przyczyniając się do powiększenia ilości rodzin chłopsko-robotniczych, co odbiło się na polepszeniu ich sytuacji materialnej i z kolei poważnie wpłynęło na zmianę miejsca w strukturze społecznej wsi dawnej biedoty i najemników.

Fabryka dając zawód kobiecie zbliżyła ją trybem pracy do sposobu życia robotnicy miejskiej, co wyraźnie się przejawia u niektórych robotnic, m. in. w przekazywaniu funkcji wychowywania dzieci przedszkolu lub nie pracującej matce czy teściowej.

Organizując różne formy spędzania wolnego czasu fabryka przeniosła na wieś elementy dóbr kulturowych miejskich, dzięki czemu przyczyniła się do wytworzenia nowych wzorów kulturalnych, różnych od poprzednio istniejących we wsi.

Używanie literackiego języka polskiego w fabryce oraz w sytuacjach uwarunkowanych jej istnieniem, np. na terenie koła sportowego, na wycieczce, w administracji fabryki i innych okolicznościach, obok tego zaś korzystanie poprzez wykonywanie masowe z dóbr kulturalnych oznacza coraz silniejsze wrastanie wsi w społeczność ogólnonarodową.

Przemiany, zachodzące w Gielczynie, obejmują przede wszystkim średnie, młodsze pokolenie, a choć niektóre zjawiska napotykać ujemną ocenę starszego, nie wywołują między nimi zasadniczych rozdźwięków. Główne bowiem treści życia społecznego wsi, tzn. przestrzeganie wspólnych nakazów obyczajowych i moralnych wiążą robotnice z całą społecznością wiejską.

Tak więc w społeczności Gielczyna Wielkiego odnajdujemy zazębianie się procesów właściwych nowoczesnym społeczeństwom przemysłowym z procesami charakterystycznymi tradycyjnej społeczności lokalnej.

Z punktu widzenia losów życiowych kobiet Gielczyna zauważyć można, iż otrzymanie pracy w fabryce, która znajduje się w zasięgu oddziaływania społeczności lokalnej, oszczędziło im znalezienia się w tej pustce moralnej i społecznej, która jest udziałem wielu mieszkańców wsi wyruszających do pracy w mieście.

ANNA OLSZEWSKA-ŁADYKA

WYKONANIE PLANU GOSPODARCZEGO NA ROK 1957 W NRD

Państwowy Centralny Urząd Statystyczny NRD opublikował („Die Wirtschaft” z 6. 3. br.) sprawozdanie z wykonania planu gospodarczego na r. 1957. Z liczb podanych w sprawozdaniu wyraźnie widać dalsze sukcesy socjalistycznej gospodarki planowej. Wystarczy porównać wartość społecznej produkcji globalnej z r. 1952, która wyniosła 76 miliardów DM, z wartością uzyskaną w r. 1957 — ponad 100 miliardów DM jak również porównać stosunki gospodarcze w Niemczech zachodnich i wschodnich.

W Niemczech zachodnich, po wysokiej koniunkturze w r. 1955, kiedy to przyrost wartości produkcji wyniósł 15%, tempo wzrostu szybko spadło. W III kwartale 1957 r. przyrost wyniósł tam już tylko 3%. W niektórych gałęziach produkcji, np. w budownictwie, nastąpił w tym czasie bezwzględny spadek produkcji. Wzrastające bezrobocie (na koniec roku liczba bezrobotnych wynosiła 1 milion osób), świętówki w górnictwie i inne objawy rozpoczynającego się kryzysu przy równoczesnej stałej wyżycie cen zaostrażają tam niezadowolone ludzi pracy.

Wykonanie planu gospodarczego w NRD za 1957 r. przedstawia się w szczegółach następująco:

I. Przemysł

Plan produkcji przemysłowej wykonany został w 101,6%. W stosunku do r. 1956 produkcja wzrosła do 108%, a w stosunku do r. 1955 do 114%. Charakterystyczne jest przy tym, że w gałęziach przemysłu państwowego, kierowanych centralnie wzrost w stosunku do r. 1956 wyniósł 108%, a w kierowanych przez władze lokalne 111%. Są to rezultaty reorganizacji przemysłu przeprowadzonej ustawą z 17. 1. 1958 r. Ustawa ta, rozszerzając uprawnienia władz lokalnych, przerzuciła część odpowiedzialności za wykonanie planu na niższe szczeble, które mając bliższy kontakt z przedsiębiorstwami, mogły skuteczniej ingerować w przebieg produkcji.

Wykonanie planu z nadwyżką było możliwe dzięki lepszej wydajności pracy, lepszemu zaopatrzeniu w surowce podstawowe, których produkcja również wzrosła, a w końcu dzięki lepszej współpracy z krajami bloku socjalistycznego i rozszerzonej wymianie towarowej z krajami kapitalistycznymi.

Następująca tabelka ilustruje wykonanie planu produkcji w poszczególnych resortach:

Ministerstwo	Wykonanie planu w %	Zmiany w stos. do r. 1956 w %
przem. węglowego i energetycz.	101,5	106
„ górniczego i hutniczego	102,1	107
„ chemicznego	100,0	106
„ bud. maszyn ciężkich	98,2	107
„ bud. maszyn	100,5	110
„ lekkiego	101,7	106
„ spożywczego	102,6	107

Wydobycie węgla brunatnego zwiększyło się o 6,7 milionów ton w stosunku do r. 1956, nie osiągnęło jednak wysokości planowanej mimo uruchomienia inwestycji, które powiększyły zdolność produkcyjną o 6,6 mln. ton rocznie. Natomiast plan wydobywania węgla kamiennego wykonany został z nadwyżką.

Produkcja energii elektrycznej na jednego mieszkańca wyniosła:

w roku 1955	— 1.599 kWh
„ 1956	— 1.760 „
„ 1957	— 1.868 „

Przekroczono wprawdzie produkcję r. 1956, planu jednak na r. 1957 nie wykonano, gdyż przemysł maszynowy nie wprowadził w życie programu budowy urządzeń energetycznych. Wzrastające zapotrzebowanie przemysłu na energię nie zostało wskutek tego pokryte.

Plan produkcji surówki żelaznej przekroczono dzięki dodatkowym dostawom węgla kamiennego ze Związku Radzieckiego oraz Polski.

W przemyśle chemicznym przekroczyły swe zamierzenia produkcyjne dwa największe przedsiębiorstwa w NRD: VEB *Leunawerke* „Walter Ulbricht” i VEB *Chemische Werke Buna*. W zakładach, wytwarzających surowce wyjściowe, nastąpiła zwłoka w uruchomieniu inwestycji powiększających ich zdolność produkcyjną, co łącznie z deficytem energii elektrycznej nie pozwoliło wykonać planu w pełni.

Stosunkowo niskie wykonanie planowanych zadań w zakresie budowy maszyn przypisać należy dysproporcjom istniejącym w przemyśle metalowym. Występowały tu braki w zaopatrzeniu w sprzęt elektrotechniczny, armatury, łożyska itp. Dużym sukcesem było uruchomienie zbudowanego przy pomocy Związku Radzieckiego pierwszego wielkiego reaktora atomowego, który wytwarza izotopy radioaktywne dla celów przemysłowych i naukowych.

Przemysł lekki koncentrował swoją uwagę na produkcji dóbr konsumpcyjnych powszechnego użytku. Pomimo podwyższenia wielkości produkcji, zapotrzebowanie rynku na niektóre asortymenty, zwłaszcza na konfekcję, nie zostało zaspokojone. Winę przypisać tutaj należy w dużej mierze niedostatecznie ścisłej koordynacji pracy handlu i przemysłu.

W przemyśle spożywczym przekroczono znacznie plany produkcji mięsa, tusz-czów zwierzęcych oraz wyrobów mleczarskich, co możliwe było dzięki poważnemu wzrostowi produkcji rolniczej.

Wzrost wydajności pracy w przemyśle przedstawiał się następująco:

Ministerstwo	Zmiana w stosunku do roku 1956 w %
przem. węglowego i energetyki	104
„ górniczego i hutniczego	104
„ chemicznego	104
„ budowy maszyn ciężkich	106
„ budowy maszyn	106
„ lekkiego	107
„ spożywczego	105

W społecznych przedsiębiorstwach przemysłowych wydajność pracy na jednego robotnika produkcyjnego wzrosła do 105% w stosunku do r. 1956 przy planowanym wzroście 104%. Po wprowadzeniu 45-godzinnego tygodnia pracy wzrosła wydajność na roboczo-godzinę do 110%. Przeciętny zarobek robotnika produkcyjnego wzrósł o 4%.

II. Inwestycje i budownictwo

Plan inwestycyjny, traktowany jako całość, wykonany nie został, mimo to jednak w najważniejszych działach państwowego planu inwestycyjnego osiągnięto wzrost w stosunku do r. 1956. Tak więc przeciętny wzrost zainwestowanych kwot wyniósł w państwowym przemyśle centralnie kierowanym przeciętnie 109%, w budownictwie mieszkaniowym — 121%.

Poza państwowym planem inwestycyjnym przeprowadzone zostały poważne inwestycje ze środków własnych przedsiębiorstw i z kredytów. Np. kredyty na sfinansowanie racjonalizacji gospodarki w przedsiębiorstwach państwowych wzrosły o 117 mln DM. W gospodarce spółdzielczej kwoty zainwestowane w licencjonowane budownictwo wzrosły z 383 mln DM w r. 1956 do 556 mln DM w r. 1957.

W przemyśle budowlanym produkcja wzrosła w stosunku do r. 1956 do 115%. Szczególnie wielki rozwój wykazują przedsiębiorstwa spółdzielcze, których produkcja się podwoiła.

W roku sprawozdawczym wybudowano o 28.000 mieszkań więcej niż w roku poprzednim. Udział robotniczych spółdzielni mieszkaniowych wynosi w tym 19%. Ilość nowo wybudowanych mieszkań byłaby większa, gdyby nie to, że planowaną przeciętną wielkość jednego mieszkania, ustaloną na 55 m², przekroczyło budownictwo państwowe o 8 m², a spółdzielcze aż o 17 m².

Wydajność pracy w budownictwie zwiększyła się o 13%, a zarobki robotników produkcyjnych — o 10%.

III. Rolnictwo i leśnictwo

Produkcja rolnictwa i leśnictwa zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego do 111%, w czym w sektorze socjalistycznym do 117%. Liczba spółdzielni produkcyjnych wzrosła o 520 do liczby 6.691, a udział powierzchni gruntów użytkowanych przez nie w stosunku do ogólnego areалу użytków rolnych wzrósł z 23,2% na koniec r. 1956 do 25,2% na koniec r. 1957.

Wydajność z hektara najważniejszych upraw przedstawiała się w porównaniu do r. 1956 następująco:

Rodzaj uprawy	Wydajność	Wydajność w gospodarstwach		
	ogólna w %	państwowych w %	spółdziel. w %	prywatnych w %
kartofle	103	103	105	103
buraki cukrowe	137	139	146	133
pastewne okopowe	129	136	129	128

Z zestawienia powyższego widoczna jest wyraźna przewaga sektora socjalistycznego, a zwłaszcza spółdzielczego, nad prywatnym.

Na rozwój produkcji bydła rzeźnego, mleka i jaj wpłynęła korzystnie pomoc udzielana przez państwo spółdzielniom produkcyjnym, jak również ustalenie nowych cen za obowiązkowe dostawy i skup.

Plan produkcji zwierzęcej wykonano jak następuje:

Produkt	Wykonanie planu	Wzrost w stos.
	w %	do r. 1956 w %
bydło rzeźne łącznie	107	107
mleko	105	109
jaja	118	127

W gospodarce leśnej uzysk drewna surowego wykonano zgodnie z planem. Program zalesienia wykonano w 104%.

IV. Transport i łączność

Plan transportu kolejowego wykonany został przez

koleje	w 99,0%
żeglugę śródlądową	w 103,2%
tabor samochodowy	w 105,3%

Przeciętne wykorzystanie ładowności wagonu towarowego wynosiło 15,97 ton, tj. zwiększyło się o 2%. Natomiast przeciętny czas biegu wagonu, planowany na 3,40 dni, wyniósł faktycznie 3,51 dni.

W ruchu osobowym wprowadzono szereg nowych połączeń międzynarodowych. Usprawniono również ruch pociągów roboczych.

Udział sektora państwowego w samochodowym transporcie towarowym wzrósł z 55% w r. 1956 do 60,6% w r. 1957.

Komunikację lotniczą dalej rozbudowywano. Obecnie istnieją własne linie lotnicze do prawie wszystkich europejskich krajów bloku socjalistycznego.

V. Handel zagraniczny

Zadania w dziedzinie handlu zagranicznego zostały wykonane. Łączne obroty wzrosły w stosunku do r. 1956 do 125%, w tym eksport do 129%, a import do 121%.

Wymiana towarowa z krajami socjalistycznymi wzrosła do 125%. Udział Związku Radzieckiego w ogólnych obrotach wyniósł 45%, a wszystkich krajów socjalistycznych łącznie 73,4%.

Stosunki handlowe z krajami antyimperialistycznymi rozwijały się nadal pomyślnie. Obroty towarowe z Egiptem, Syrią i Sudanem wzrosły dwukrotnie w stosunku do r. 1956, a z Indiami o 70%.

Obroty z krajami kapitalistycznymi podniosły się do 120% stanu z r. 1956.

W roku sprawozdawczym zwiększył się eksport (r. 1956 = 100):

maszyn	do 114 ^o / _o
wyrobów optycznych i mechaniki precyzyjnej	„ 115 ^o / _o
kompletnych urządzeń fabr.	„ 145 ^o / _o
chemikaliów	„ 113 ^o / _o

W celu zabezpieczenia planowego rozwoju produkcji i zaopatrzenia ludności zwiększono import m. inn. następujących artykułów:

węgla	do 107 ^o / _o
surówki żelaznej	„ 129 ^o / _o
tarcicy	„ 238 ^o / _o
obuwia	„ 154 ^o / _o
zboża	„ 120 ^o / _o

Obroty z Niemcami zachodnimi wzrosły wprawdzie do 129°/_o, osiągnęły jednak tylko 80% przewidzianej umownie wysokości. Władze NRF zastosowały do importu towarów z NRD szereg utrudnień administracyjnych, co uniemożliwiło normalną wymianę towarową.

VI. Handel wewnętrzny

Srednia stopa życia ludności podniosła się dosyć znacznie. W r. 1957 dochody ludności wzrosły w stosunku do r. 1956 o 3,6 miliarda DM, w tym dochody z piac wzrosły o 1,5 miliarda DM, a z rent o 1,15 miliarda DM.

Plan wewnętrznego detalicznego obrotu towarowego wykonano w 101%. Największy wzrost obrotów wykazują towary przemysłowe. Sprzedaż ich wzrosła o 9% w stosunku do r. 1956, a udział w ogólnym obrocie wzrósł do 43,3%. Popyt na nie nie został jednak w zupełności zaspokojony.

Dla usprawnienia zaopatrzenia ludności rozszerzono (znacznie) uspołecz-nioną sieć handlową o 3.375 miejsc sprzedaży i zatrudniono w niej dalszych 11.700 osób. Ilość zatrudnionych w handlu jest jeszcze ciągle zbyt mała.

Sprzedaż ratalna wyniosła 4,8% całości sprzedaży wyrobów przemysłowych. 75% sprzedaży ratalnej dotyczy mebli i aparatów radiowych.

Jak wynika z omówionego wyżej sprawozdania o wykonaniu planu gospodar-czego na r. 1957, we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego nastąpił wyraźny postęp.

Wykonanie z nadwyżką planu gospodarczego w NRD stworzyło tam korzystne warunki do dalszego planowego rozwoju gospodarczego w roku 1958. Rzeczą mas pracujących będzie teraz wykorzystanie tych możliwości dla podwyższenia produkcji, polepszenia wydajności pracy i obniżenia kosztów własnych, co w rezultacie da pod-stawę do dalszego wzrostu dobrobytu ludzi pracy.

TADEUSZ KRAJCZYCKI

UNIwersytety Powszechne w NRF

Pod koniec 1945 r. poczęły się w trzech zachodnich strefach okupacyjnych Niemiec na nowo organizować uniwersytety powszechne i już w rok później w niektó-rych krajach Niemiec połączyły się one w związki krajowe. Na pierwszym zjeździe we Frankfurcie n. M. w dniu 28. 10. 1949 r. — a więc już w ustalonych warunkach Republiki Federalnej — krajowe związki U. P. NRF i Berlina zachodniego połączyły się w jedną wspólnotę organizacyjną, na razie jeszcze o charakterze porozumiewaw-